

Zlatka Cugmas
**KAKO
POMEMBNE
SO RAZLIČNE
LASTNOSTI
ROMANTIČNEGA
PARTNERJA**

11-33

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA
KOROŠKA CESTA 160
SI-2000 MARIBOR

::POVZETEK

PROBLEM RAZISKAVE, V KATERI je sodelovalo 281 študentov (76,9 % ženskega spola) prvega letnika različnih fakultet na Univerzi v Mariboru, je bil odkriti, kolikšno pomembnost pripisujejo udeleženci raziskave lastnostim idealnega romantičnega partnerja. V namen pričujoče raziskave smo sestavili ocenjevalno lestvico partnerjevih lastnosti in na osnovi komponentne analize ugotovili podlestvice. Ugotavljali smo povezanost med pomembnostjo, ki jo udeleženci pripisujejo različnim lastnostim partnerja, in njihovim stilom navezanosti, kakovostjo odnosov z vrstniki (ki se kaže v zaupanju, odprti komunikaciji in bližini) ter osebnostnimi potezami (te so: energija, sprejemljivost, vestnost, čustvena stabilnost in odprtost). Rezultati so pokazali, da udeleženci raziskave pripisujejo največjo pomembnost ujemanju s partnerjem (udeleženke pomembno večjo kot udeleženci), njegovemu vedenju in družabnosti. Udeleženci pripisujejo večjo pomembnost zunanosti kot udeleženke. Ocenjevanje pomembnosti partnerjevih lastnosti je povezano z osebnostnimi lastnostmi udeležencev, njihovim stilom navezanosti in odnosi z vrstniki.

Ključne besede: prehod v odraslost, romantični partner, navezanost, osebnost

ABSTRACT**HOW IMPORTANT ARE DIFFERENT CHARACTERISTICS OF A ROMANTIC PARTNER**

The purpose of the study, which included 281 university students (76.9 % females) from the first year of study on different faculties of University of Maribor, was to investigate how much importance the research subjects attach to different characteristics of an ideal romantic partner. For the purpose of the study we developed The scale of partner's characteristics and examined it's subscales. We examined the correlations between importance which the subjects attach to different partner's characteristics and their attachment styles, relationships with peers (e.g., trust, open communication and alienation) and personality dimensions (e.g., energy, agreeableness, conscientiousness, emotional stability and openness). The results demonstrated that subjects attached the highest importance to agreement with his/her partner (the female students significant higher than their male peers), his/her behaviour and sociability. The male students attached higher importance to partner's appearance than the female students. Attachment the importance to different

partner's characteristics was related with the subjects' personality characteristics, attachment styles and relationships with their peers.

Key words: emerging adults, romantic partner, attachment, personality

::MLADI V OBDOBJU PREHODA V ODRASLOST

V obdobju mladostništva se odvija proces druge separacije-individualizacije, ko se mladi oddaljijo od idealiziranih predstav svojih staršev in se začnejo intenzivno vključevati v odnose z vrstniki in ustvarjajo prve romantične zveze. Po Eriksonovi teoriji psihosocialnega razvoja sledi fazi *identiteta* faza *intimnost*. Kriza faze je med intimnostjo in izolacijo. Nesposobnost ustvariti in vzdrževati romantično zvezo lahko vodi mladega človeka do umika in osamitve, kar pa se izraža v depresivnem razpoloženju in nizkem samospoštovanju (Overbeek, Vollebergh, Engels in Meeus, 2003).

V sodobni razvojnopsihološki literaturi se uveljavlja izraz *mladi v obdobju prehoda v odraslost* (ang.: *emerging adulthood*), ki zajema mlade od poznih najstniških do srednjih oziroma celo poznih dvajsetih let starosti. Za to obdobje so značilni raznovrstnost glede tega, kje mladi bivajo, spremembe v njihovih intimnih odnosih ter dejavnostih, povezanih z izobraževanjem in zaposlitvijo, kot tudi podaljšano iskanje identitete, občutek negotovosti v doseganju odraslosti, usmerjenost nase in zaznavanje številnih življenjskih možnosti (Arnett, 2000; Buhl in Lanz, 2007; v Zupančič, Komidar in Puklek Levpušček, 2012). Pomembna razvojna naloga mladih v obdobju prehoda v odraslost je ustvariti stabilen in dolgotrajen partnerski odnos (Arnett, 2000). Intimni odnosi z vrstniki, ki se v obdobju mladostništva izražajo kot prijateljstvo in tovarištvo, se v obdobju prehoda v odraslost spreminjajo v navezanost. Partnerski odnosi nadomestijo odnose s starši, romantični partnerji pa postanejo najpomembnejši objekti navezanosti (Furman in Wehner, 1994; v Zupančič, Komidar in Puklek Levpušček, 2012). Mladi na prehodu v odraslost pogosto omenjajo romantične odnose, ko razmišljajo o svoji prihodnosti (Whitty, 2002). Je pa v obdobju prehoda v odraslost razpad partnerske zveze pogost dogodek. Mladi ga doživljajo kot enako čustveno obremenjujoč in stresen kot v kasnejših starostnih obdobjih (Zgaga in Avsec, 2012).

::ROMANTIČNA LJUBEZEN JE PROCES NAVEZANOSTI

C. Hazan in Shaver (1987) sta med prvimi postavila tezo, da je romantična ljubezen proces navezanosti, tj. biosocialni proces, pri katerem se oblikuje čustvena vez med odraslima človekoma, ki se imata rada, prav tako, kot

se oblikuje čustvena vez med dojenčkom oziroma dojenčico in njegovimi/njenimi starši.

Raziskovalci (Ainsworth, Blehar, Waters in Wall, 1978) so pri otrocih odkrili naslednje funkcije navezanosti: *vzdrževanje bližine* (otroci uživajo ob prisotnosti objekta navezanosti in se upirajo ločitvi od njega), *varno izhodišče* (otroci pri doživljanju distresa iščejo udobje in oporo pri objektu navezanosti) in *varna osnova* (objekt navezanosti otroku nudi varnost za raziskovanje okolja). Vse tri omenjene funkcije navezanosti se razvijejo (in sicer v zapisanem vrstnem redu; Fraley in Davis, 1997) tudi med partnerjema v romantični zvezi (Hazan in Zeifman, 1994; v Markiewicz, Lawford, Doyle in Haggart, 2006).

Tudi v procesu navezovanja obstajajo podobnosti pri otrocih in partnerjih. Ločimo tri faze razvoja navezanosti, in sicer: *prednavezanost* (pri romantičnih partnerjih spogledovanje), *nastanek navezanosti* (pri romantičnih partnerjih zaljubljenost) in *prava navezanost* (pri romantičnih partnerjih prava ljubezen) (Erzar in Kompan Erzar, 2011). Pri ločitvi ali izgubi objekta navezanosti tako pri otrocih v odnosu do staršev kot pri partnerjih zasledimo iste faze odzivov, in sicer *protest*, *brezvoljnost s pasivnostjo* in *odmik*. Zadnja od omenjenih faz omogoči normalno funkcioniranje in novo navezovanje (Bowlby, 1973, 1980; v Sharpsteen in Kirkpatrick, 1997).

Kljub temu, da obstajajo vzporednice med navezanostjo otrok-starši in navezanostjo med partnerjema, pa obstajajo tudi razlike. Kot povzemata Erzar in K. Kompan Erzar (2011), romantični odnosi integrirajo tri socialno vedenjske sisteme, to je *navezanost*, *spolnost* in *starševstvo*. Poleg tega je navezanost med partnerjema dvosmerna. Obema se dogaja, da sta včasih anksiozna in pri partnerju iščeta varnost, oporo in zaščito oziroma jih partnerju nudita, ko jih le-ta potrebuje (Hazan in Shaver, 1987).

C. Hazan in Shaver (1987) sta pretvorila tri tipe navezanosti, ki jih je M. S. Ainsworth s sodelavci (1978) odkrila pri dojenčkih, v tri stile navezanosti na romantičnega partnerja. Pokazalo se je, da so lahko udeleženci njune raziskave sebe brez večjih težav uvrstili glede na svojo najpomembnejšo romantično zvezo v eno izmed naslednjih kategorij: *varnost*, *izogibanje* in *ambivalentnost*. Odstotki udeležencev v posameznih kategorijah so se ujemali s pričakovanimi odstotki, ki so temeljili na ugotovljenih odstotkih otrok, uvrščenih v iste kategorije glede na njihove odnose z mamo (Ainsworth idr., 1978). 56 odstotkov udeležencev je sebe uvrstilo glede na romantične odnose v kategorijo *varnost*, 24 odstotkov v kategorijo *izogibanje* in 20 odstotkov v kategorijo *ambivalentnost*. Omenjene stile navezanosti na romantičnega partnerja so potrdile tudi raziskave drugih avtorjev (npr. Simpson, 1990).

::ISKANJE PARTNERJA IN STILI NAVEZANOSTI

Na kakovost romantičnih odnosov vplivajo notranji delovni modeli navezanosti, ki jih posamezniki razvijejo na osnovi ponavljajočih interakcij s predhodnimi objekti navezanosti, predvsem s starši (Bowlby, 1969). Osebe z varnim stilom navezanosti bolj uspešno vstopajo v nove odnose navezanosti kot osebe z nevarnim stilom navezanosti (Fraley in Davis, 1997). Na primer, osebe, ki so bile v otroštvu zanemarjene s strani staršev, pogosto izbirajo romantične partnerje, ki so naravnani k neprilagojenim medosebnim odnosom (Downey in Feldman, 1996).

Koliko so različne partnerjeve lastnosti pomembne mladim na prehodu v odraslost, je temeljno vprašanje, na katero smo želeli odgovoriti v raziskavi, ki jo predstavljamo v pričujočem prispevku. Predvidevamo, da kakovost romantičnih odnosov ni toliko odvisna od dejanskih lastnosti partnerjev kot od njune zaznave teh lastnosti in pomembnosti oziroma vrednosti, ki jo pripisujejo posameznim partnerjevim lastnostim. Zato je pomembno vprašanje o predstavah, ki jih imajo mladi o svojem idealnem romantičnem partnerju. Na osnovi teh predstav izbirajo partnerje (Milivojević, 2009), izbira partnerja vpliva na kakovost partnerske zveze, le-ta pa, kot kažejo številne raziskave (Berscheid, 1999; Berscheid in Reis, 1998; Burman in Margolin, 1992; Gottman, 1998; v Donnellan, Larsen-Rife in Conger, 2005), na posameznikovo psihično počutje in telesno zdravje.

Pri izbiri partnerja so najbolj privlačne lastnosti, ki so otroku v odnosu do staršev omogočale varno navezanost, to so pozornost, toplina in senzitivnost (pregled v Tomec, 2005). Hazan in Shaver (1994; v Tomec, 2005) poročata, da se ljudem zdijo privlačne tiste osebe, ki imajo podobne vrednote, mnenja, fizični videz kot oni sami, so socialno odzivne, z njimi preživijo več časa, živijo ali delajo v bližini in za katere mislijo, da so jim sami privlačni.

Dejavnik, ki najmočneje vpliva na izbiro partnerja, pa naj bi bil stil navezanosti (Pines, 1999; v Tomec, 2005). Ni pomembno, ali imata partnerja enak stil navezanosti, ali se ta razlikuje, pomembna je kombinacija stilov navezanosti. Res je, da si večina ljudi želi zvezo z varno navezano osebo, tudi to drži, da večina varno navezanih ljudi izbere za partnerja osebo z varnim stilom navezanosti, a pogoste so kombinacije osebe (večinoma ženske) z anksioznim stilom navezanosti in osebe (večinoma moškega) z izogibajočim stilom navezanosti. Anksiozno navezana oseba, ki si želi velike intimnosti v odnosu in se boji zapuščenosti, od partnerja pričakuje, da se bo umikal, medtem ko oseba z izogibajočim stilom navezanosti od partnerja pričakuje zahtevnost in odvisnost. Kljub temu da tak odnos nobenega od partnerjev popolnoma ne zadovoljuje, je lahko trajen. Prav zaradi strahu, da bi jih partner lahko zapustil,

in zaradi izogibanja drugega partnerja, se partnerja ne razideta, a tudi srečna nista tako kot sta srečna partnerja z varnima stiloma navezanosti. Vendar je trajanje nezadovoljujoče partnerske zveze odvisno tudi od spola. Če je v paru ženska z izogibajočim stilom navezanosti in moški z anksioznim stilom navezanosti, je večja verjetnost, da se bo par razšel kot v obratnem primeru, kar lahko pojasnimo s tradicionalno spolno vlogo, da so ženske tiste, ki ali ohranijo ali prekinejo odnos. Primerov, da bi bila oba partnerja anksiozno ali izogibajoče navezana, ne zasledimo (pregled v Tomec, 2005).

Tolmacz, Goldzweig in Guttman (2004) so ugotovili, da se moški z varnim in nevarnim stilom navezanosti, stari od 22 do 30 let, razlikujejo v tem, ali na njihovo izbiro soproge vplivajo idealne predstave soproge, sebe ali lastne mame. Preference glede soproge pri moških z varnim stilom navezanosti niso povezane z omenjenimi idealnimi predstavami, medtem ko preference pri moških z nevarnim stilom navezanosti so. Avtorji rezultate razlagajo na osnovi značilnosti odraslih z varnim stilom navezanosti, ki so naslednje: iskrenost, zaupljivo vedenje do sveta, pozitivna, skladna in integrirana predstava samega sebe, pri tvorjenju socialnih sodb so odprti za nove informacije in so bolj fleksibilni ter uporabljajo manj obrambnih mehanizmov v komunikaciji (pregled v Tolmacz, Goldzweig in Guttman, 2004). Osebe z nevarnim stilom navezanosti pa so razvile mehanizme, z uporabo katerih lahko zmanjšajo tveganje, da bi bile prizadete v pomembnih medosebnih odnosih (Bowlby, 1988; v Tolmacz, Goldzweig in Guttman, 2004). Raziskava ni odkrila pomembnih razlik v izbiri soproge med osebami z izogibajočim stilom navezanosti in osebami z ambivalentnim stilom navezanosti, saj oboje uporabljajo obrambne mehanizme v medosebnih odnosih, čeprav različne (Mikulincer, 1998; v Tolmacz, Goldzweig in Guttman, 2004). Morda je razlog, da pri izbiri idealne soproge moški z ambivalentnim stilom navezanosti bolj upoštevajo idealno predstavo kot moški z drugimi stili navezanosti, ta, da običajno pretiravajo pri oceni situacij distresa. Bolj kot drugi moški menijo, da jih situacije ogrožajo, so nepreklicne in jih ni moč nadzirati (Mikulincer in Florian, 1998; v Tolmacz, Goldzweig in Guttman, 2004). V distresnih situacijah se pogosteje obračajo na druge osebe (Collins in Read, 1990; v Tolmacz, Goldzweig in Guttman, 2004). Medtem ko pri osebah z izogibajočim stilom navezanosti negativne izkušnje z medosebnimi odnosi povzročijo, da druge zaznavajo kot ogrožujoče in nezanesljive, zato se raje zanašajo nase (Mikulincer in Florian, 1998; v Tolmacz, Goldzweig in Guttman, 2004). Morda prav zato njihova izbira soproge v večji meri temelji na idealnem jazu kot pri drugih moških (Tolmacz, Goldzweig in Guttman, 2004). Sicer pa so se omenjene razlike med moškimi z nevarnim stilom navezanosti izražale le kot tendence. Za vse je značilna manjša spontanost pri izbiri partnerja.

::PROBLEM S HIPOTEZAMI

Problem raziskave, ki so predstavljamo v pričujočem prispevku, je bil odkriti, kolikšno pomembnost pripisujejo študentje prvega letnika različnih fakultet lastnostim njihovega idealnega romantičnega partnerja (v nadaljnjem tekstu: partner, kar smiselno vključuje oba spola). V namen pričujoče raziskave smo sestavili ocenjevalno lestvico partnerjevih lastnosti. Preučili smo, ali se pomen, ki ga pripisujejo različnim partnerjevim lastnostim, razlikuje glede na spol udeležencev; romantični status, tj. ali so v partnerski zvezi in, če so, koliko časa le-ta traja, ter zaključni učni uspeh v četrtem letniku srednje šole. Ugotavljali smo povezanost med pomenom, ki ga udeleženci pripisujejo različnim partnerjevim lastnostim, in njihovim stilom navezanosti, kakovostjo odnosov z vrstniki (ki se kaže v zaupanju, odprti komunikaciji in bližini) ter osebnostnimi potezami (te so: energija, sprejemljivost, vestnost, čustvena stabilnost in odprtost).

Ničelna hipoteza se je glasila, da ne obstajajo pomembne razlike v pripisovanju pomena različnim partnerjevim lastnostim glede na spol udeležencev raziskave, ali so v partnerski zvezi ali ne in če so, koliko časa le-ta traja, ter glede na njihov zaključni učni uspeh v četrtem letniku srednje šole.

Predvidevali smo povezanost med udeležencevimi ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti in značilnostmi njegovih medosebnih odnosov, vendar zaradi pomanjkanja tovrstnih izsledkov v literaturi smer povezav nismo napovedali.

Predvidevali smo, da bodo osebnostne lastnosti udeležencev raziskave pomembno povezane z njihovimi ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti in da se bo izrazila tendenca, da udeleženci pripisujejo večji pomen tistim lastnostim, ki jih tudi sami posedujejo.

::METODOLOGIJA

::Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 281 študentov (23,1 %) oziroma študentk (76,9 %) prvega letnika prve stopnje bolonjskega študija na Univerzi v Mariboru. Stari so bili od 18 do 22 let ($M = 19,32$, $SD = 0,74$, $Me = Mo = 19,00$). Obiskovali so naslednje fakultete (izbrane priložnostno): Pedagoško fakulteto (oddelki: Predšolska vzgoja ($n = 85$), Razredni pouk ($n = 75$), Glasbena in likovna pedagogika ($n = 61$)), Filozofsko fakulteto (oddelek Psihologija ($n = 11$)) in FERI (oddelka: Elektrotehnika ($n = 32$) in Mehatronika ($n = 17$)). 20,3 odstotkov udeležencev je zaključilo četrti letnik srednje šole z odličnim, 48,8 odstotkov

s prav dobrim, 29,5 odstotkov z dobrim in 1,4 odstotkov z zadostnim učnim uspehom. 40,8 odstotkov jih v času raziskave ni bilo v partnerski zvezi, 3,9 odstotkov jih je bilo v partnerski zvezi manj kot tri mesece, 11,7 odstotkov od treh mesecev do enega leta in 43,6 odstotkov več kot leto.

::Pripomočki

:Vprašalnik o demografskih podatkih

Vprašalnik vsebuje vprašanja zaprtega tipa o naslednjih demografskih podatkih udeležencev: spol, starost, uspeh v četrtem letniku srednje šole, fakulteta in ali je udeleženec v partnerski zvezi, in, če je, koliko časa.

:Vprašalnik o pomembnosti različnih partnerjevih lastnosti

Udeleženci dobijo navodilo, naj razmislijo, katere lastnosti naj bi imel njihov idealen romantični partner, in ocenijo, kako pomembno je, da bi njihov partner posedoval lastnosti, opisane v 42 postavkah, z ocenami od 1 (*nepomembno*), vmesno oceno 3 (še kar pomembno), do 5 (*zelo pomembno*). Komponentna analiza brez omejitve komponent z Varimax rotacijo (ki je dala podobne rezultate kot z Oblimin rotacijo) je dala dvanajst komponent, ki so skupaj pojasnile 65,5 odstotkov variance. Zaradi nizke nasičenosti nekaterih postavk s komponentami oziroma nizke zanesljivosti komponent smo izločili devet postavk in se odločili za izračun komponentne analize z omejitvijo števila komponent. Ta je pokazal, da osem komponent pojasni 61,3 odstotkov skupne variance, prva komponenta 9,9 odstotkov. Prvo komponento, ki jo oblikuje pet postavk (upoštevali smo le tiste z nasičenostjo, večjo od 0,40), smo poimenovali *Zunanost* ($a = 0,82$); drugo komponento (n postavk = 5) *Demografski podatki* (v nadaljnjem tekstu: *Podatki*) ($a = 0,77$); tretjo komponento (n postavk = 4) *Kariera* ($a = 0,80$); četrto komponento (n postavk = 5) *Status* ($a = 0,72$); peto komponento (n postavk = 5) *Vedenje* ($a = 0,65$); šesto komponento (n postavk = 4) *Medsebojno ujemanje* (v nadaljnjem tekstu: *Ujemanje*) ($a = 0,70$); sedmo komponento (n postavk = 2) *Družabnost* ($a = 0,74$) in osmo komponento (n postavk = 3) *Zdravje* ($a = 0,66$).

Komponenta *Zunanost* zajema obleko (nasičenost s faktorjem: 0,79), frizuro in ličenje (0,77), telesno težo (0,65), zunanost - lepoto (0,64) in telesno višino (0,62). Komponenta *Podatki* zajema nacionalnost (0,85), raso (0,84), veroizpoved (0,70), starost (0,55) in kraj bivanja (0,48). Komponenta *Kariera* zajema trenutni finančni položaj (0,79), bodoči poklic (0,75), poklicno uspešnost staršev (0,72) in uspešnost pri študiju (0,68). Komponenta *Status* zajema družbeni status

staršev (0,74), politično prepričanost (0,72), pretekle romantične zveze (0,63), raven kritičnosti do drugih (0,59) in stil govora (0,52). Komponenta *Vedenje* zajema discipliniranost (0,70), moralne lastnosti (0,61), način zabave (0,57), uglajeno - lepo vedenje (0,51) in dober odnos do drugih (0,50). Komponenta *Ujemanje* zajema udeležencev občutek, da ga ima partner rad (0,75), da ga razume (0,71), prijaznost in dobrosrčnost (0,63) ter spolno privlačnost (0,57). Komponenta *Družabnost* zajema živahnost (0,86) in družabnost (0,75). Komponenta *Zdravje* zajema psihično (0,69) in telesno zdravje (0,67) ter invalidnost oziroma telesne hibe (0,61). Postavke, ki smo jih izločili iz nadaljnje analize podatkov, ker niso bile nasičene z nobeno komponento, pa so: spol, telesni videz staršev, uživanje zdravju škodljivih substanc, prostočasne dejavnosti in interesi, delovne navade in prizadevnost, spoštovanje tradicije, spoštljiv odnos do udeleženca, inteligentnost in splošno razpoloženje.

:Vprašalnik navezanosti na starše in vrstnike (Inventory of parent and peer attachment IPPA; Armsden in Greenberg, 1987)

Uporabili smo različico, ki meri udeleženceve odnose z vrstniki. V navodilu smo poudarili, da naj udeleženci odgovarjajo za odnose s tistimi vrstniki, ki po njihovem mnenju najmočneje vplivajo na njihov študij (kar je bilo povezano s širšim problemom raziskave). Udeleženci so na pet-stopenjski Likertovi lestvici (1 - *skoraj nikoli ali nikoli ne drži zame* do 5 - *skoraj vedno ali vedno drži zame*) ocenili 25 postavk, ki opisujejo naslednje značilnosti navezanosti: *stopnja vzajemnega zaupanja, kakovost komunikacije ter stopnja jeze in odtujitve*. Zaupanje se nanaša na občutek varnosti in na raven, v kateri se lahko udeleženec zaneša na objekt navezanosti, v tem primeru na vrstnika. Odkrita komunikacija pripomore k boljšim odnosom med udeležencem in vrstnikom ter k njegovi varni navezanosti na vrstnika. Odtujitev pa izraža anksiozen vzorec navezanosti, ki temelji na izogibanju in zavrnitvi (Armsden in Greenberg, 1987). V pričujoči raziskavi smo rezultate posameznih podlestvic IPPA dobili na podlagi navodil avtorjev vprašalnika, pri čemer je bilo treba obrniti ocene nekaterih postavk in nato sešteti ocene postavk, ki oblikujejo posamezne podlestvice. Obrnili smo tudi ocene postavk podlestvice, ki meri odtujenost od vrstnikov, in podlestvico temu primerno poimenovali *bližina*. V raziskavi, v kateri smo preučevali odnose študentov z romantičnimi partnerji (Cugmas, 2011), smo ugotovili ustrezno zanesljivost vseh treh podlestvic (α = od 0,75 do 0,91).

Vprašalnik medosebnih odnosov (Relationship questionnaire; Bartholomew in Horowitz, 1991)

Vprašalnik vsebuje opise naslednjih štirih stilov navezanosti: *varno navezan*, *plašljivo izogibajoč*, *preokupiran* in *odklonilno izogibajoč*. Udeleženci so ocenili vsak opis na sedem-stopenjski lestvici (od 1 - *sploh ne velja zame* do 7 - *popolnoma velja zame*). Dobili so navodilo, da odgovarjajo za svoj odnos z ljudmi na splošno, kar pomeni, da smo merili splošne delovne modele navezanosti, ki pomenijo abstrakcijo delovnih modelov, ki se razvijejo v specifičnih odnosih (Fraley in Shaver, 2000). Prav na osnovi teh splošnih delovnih modelov posameznik interpretira nove odnose in se vede v interakciji z novimi objekti navezanosti (Mohr, Cook-Lyon in Kolchakian, 2010), kot so na primer romantični partnerji. Opis varne navezanosti ustreza osebi, ki se brez težav čustveno zbliža z ljudmi. Počuti se prijetno in varno, če se lahko zanese nanje in oni nanjo. Ne skrbi jo, da bi ostala sama ali da je ljudje ne bi sprejeli. Opis stila navezanosti *plašljivo izogibajoč* ustreza osebi, ki pri navezovanju tesnih stikov z ljudmi ni sproščena. Čeprav si želi tesnih stikov, ljudem težko popolnoma zaupa in se težko nanje povsem zanese. Skrbi jo, da bo prizadeta, če si bo dopustila priti z ljudmi preblizu. Opis stila navezanosti *preokupiran* ustreza opisu ambivalentnega stila navezanosti in je značilen za osebo, ki se želi popolnoma čustveno zbližati z ljudmi, vendar pogosto ugotovi, da si ljudje ne želijo tolikšne bližine z njo kot ona z njimi. V odsotnosti tesnih čustvenih odnosov se slabo počuti. Skrbi jo, da jo ljudje manj cenijo kot ona njih. Opis stila navezanosti *odklonilno izogibajoč* ustreza osebi, ki se dobro počuti brez tesnih čustvenih odnosov z ljudmi. Pomembna ji je neodvisnost in samozadostnost. Želi, da se ljudje ne zanašajo nanjo in ona ne nanje.

Vprašalnik velikih pet (BFQ; Caprara, Barbaranelli, Borgogni, Bucik in Boben, 2002)

Vprašalnik vsebuje 40 postavk in meri naslednjih pet osebnostnih dimenzij: *energija*, *sprejemljivost*, *vestnost*, čustvena stabilnost in *odprtost*. Vsako postavko sestavlja par pridevnikov z ocenjevalno lestvico od 1 do 7, pri čemer ocena 1 pomeni en pol lastnosti, ki jo opisuje pridevnik, ocena 7 pa nasprotni pol iste lastnosti. Dimenzija *energija*, za katero v literaturi zasledimo tudi poimenovanja *ekstravertnost* in *surgentnost*, zajema dinamičnost, aktivnost, energičnost, dominantnost in gostobesednost. Dimenzija *sprejemljivost* se nanaša na prijetnost. Osebe z visokim rezultatom na tej dimenziji se opisujejo kot sodelovalne, prijazne, nesebične, prijateljske, radodarne in empatične. Dimenzija *vestnost* se nanaša na sposobnost samouravnavanja dejavnosti, tako v smislu zaviranja kot

aktiviranja. Osebe z visokim rezultatom se opisujejo kot preudarne, natančne, urejene, skrbne in vztrajne. Dimenzija čustvena stabilnost zajema nasprotni pol naslednjih lastnosti: anksioznost, ranljivost, čustvenost, impulzivnost, nestrpnost in razdražljivost. Dimenzijo *odprtost* lahko imenujemo tudi *kultura*, *intelekt*, *odprtost za izkušnje* in *mentalna odprtost*. Osebe z visokim rezultatom se opisujejo kot izobražene, informirane, polne zanimanja za nove stvari in izkušnje ter odprte za stike z drugačnimi kulturami in navadami. Slovenska standardizacija vprašalnika (Caprara idr., 2002) je pokazala ustrezno notranjo zanesljivost dimenzij (α = od 0,76 do 0,87) in podprla veljavnost ter stabilnost faktorske strukture BFQ.

:Postopek

Podatke smo zbirali od decembra 2011 do marca 2012. Zbiranje podatkov je potekalo v predavalnicah fakultet v skupinah letnika (sodelovali so vsi, ki so bili v času zbiranja podatkov prisotni na rednih predavanjih, ki so potekala po končanem zbiranju podatkov). Sodelovanje pri raziskavi je bilo prostovoljno. Udeleženci s hipotezami raziskave niso bili seznanjeni. Zagotovili smo jim anonimnost in jamčili za zaupnost podatkov. Vprašalnike smo uporabili v vrstnem redu, kakršnemu sledimo pri njihovi predstavitvi v poglavju *Priponočki*. Podatke smo obdelali v statističnem programu SPSS.

::REZULTATI

Tabela 1. Opisna statistika komponent pomembnosti partnerjevih lastnosti

Komponente partnerjevih lastnosti:	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Me</i>	<i>Mo</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
<i>Ujemanje</i>	234	4,61	0,49	4,75	5,00	2,25	5,00
<i>Vedenje</i>	231	3,74	0,65	3,80	4,00	1,80	5,00
<i>Družabnost</i>	236	3,70	0,82	4,00	4,00	1,00	5,00
<i>Zdravje</i>	235	3,68	0,82	3,67	4,00	1,33	5,00
<i>Zunanost</i>	234	2,88	0,79	3,00	3,20	1,00	4,80
<i>Status</i>	234	2,68	0,80	2,60	1,80	1,00	5,00
<i>Podatki</i>	235	2,62	0,84	2,60	2,60	1,00	4,80
<i>Kariera</i>	235	2,45	0,80	2,50	2,75	1,00	4,75

Kot je razvidno iz tabele 1, pripisujejo udeleženci raziskave največji pomen medsebojnemu ujemanju, ki se kaže v partnerjevi prijaznosti in dobrosrčnosti ter da jih ima rad, jih razume in jim je spolno privlačen. Rezultati se ujemajo z ugotovitvami drugih avtorjev (Zeifman in Hazan, 1997; v Tomec, 2005), da

imajo pri izbiri partnerja pomembno vlogo pozornost, toplina in senzitivnost. To pa so lastnosti občutljive mame, ki pri otroku omogoča razvoj varne navezanosti. Tudi E. Tomec (2005) navaja, da so čustvena podpora, skrb in spolna zadovoljitev potrebe, ki jih ljudje običajno zadovoljujejo v socialnih odnosih.

Komponenta *ujemanje* vključuje tako intimnost kot spolnost. Kot navedajo številni avtorji (pregled v Repič, 2005), je intimnost večdimenzionalna. Sestavljajo jo ljubezen, naklonjenost, osebno prepoznavanje (nekdo te ima rad, si mu blizu, si te želi), zaupanje in odkrivanje sebe drugemu. Intimnost je pomembno povezana z zadovoljstvom s partnerskim odnosom (Prager, 1997; v Zager Kocjan, Mrakovčič in Horvat, 2010), zato ne preseneča, da njene značilnosti udeleženci raziskave pripisujejo idealnemu romantičnemu partnerju.

Na drugo mesto po pomembnosti partnerjevih lastnosti se uvršča lepo, moralno vedenje partnerja ter njegova discipliniranost, na tretje njegova družabnost, na četrto psihično in telesno zdravje. Zunanost je po pomembnosti lastnosti partnerja šele na petem mestu. Temu sledijo lastnosti, ki partnerju določajo družbeni status, kot je družbeni položaj staršev, način govora, pretekle romantične zveze ipd. Na predzadnjem mestu po pomembnosti so demografski podatki, med katere se uvršča nacionalnost, rasa, veroizpoved, starost in kraj bivanja. Najmanj pa so udeležencem pomembne lastnosti, ki so povezane s partnerjevo kariero, kot so trenutno finančno stanje, bodoči poklic, študijska uspešnost ipd.

:Pomembnost partnerjevih lastnosti glede na demografske značilnosti udeležencev

Ničelna hipoteza se je glasila, da ne obstajajo pomembne razlike v pomembnosti partnerjevih lastnosti glede na spol udeležencev. Rezultati so pokazali pomembno razliko v pripisovanju pomembnosti partnerjevi zunanosti ($t = 2,46$, $p = 0,015$) in medsebojnemu ujemanju ($t = 2,81$, $p = 0,006$). Udeleženci pripisujejo večji pomen zunanosti ($n = 62$, $M = 3,10$, $SD = 0,66$) kot udeleženke ($n = 171$, $M = 2,81$, $SD = 0,82$), le-te pa pripisujejo večji pomen medsebojnemu ujemanju ($n = 170$, $M = 4,68$, $SD = 0,43$) kot udeleženci ($n = 63$, $M = 4,44$, $SD = 0,61$). Morda lahko rezultate pojasnimo z razvojem ženske in moške spolne identitete. Dečki naj bi potlačili čustveno navezavo na mamo in ohranili fizično, seksualno navezavo nanjo, kar pa kasneje preusmerijo na druge ženske, medtem ko naj bi deklice potlačile telesno navezavo na mamo, čustveno pa ohranile (Rubin, 1983; v Repič, 2005), zato kasneje v odnosih z moškimi v večji meri iščejo čustveno intimnost in telesno varnost (Pines, 1999; v Repič, 2005). Pri ženskah je doživljanje zadovoljstva s partnersko

zvezo povezano z večjo oporo, ki jo prejemajo od partnerja, čustveno bližino in medsebojnim razumevanjem (Acitelli in Antonucci, 1994). Morda udeleženke pričujoče raziskave bolj cenijo medsebojno ujemanje s partnerjem na podlagi izkušenj s predhodnimi romantičnimi zvezami. S. Zgaga in A. Avsec (2012) sta v slovenski raziskavi z mladimi na prehodu v odraslost ugotovili, da ženske poročajo o višji posttravmatski rasti po razpadu partnerske zveze kot moški. Za postravmatsko rast je značilno tudi prepoznavanje in/ali spreminjanje svojih s partnerstvom povezanih vrednot in pričakovanj. Posameznik postavlja nove prioritete glede tega, kaj je pomembno znotraj partnerstva.

Izračuni t-testov in enosmernih analiz variance niso odkrili statistično pomembnih razlik med udeleženci, ki so, in tistimi, ki niso v romantični zvezi (in niti med udeleženci, ki so različno dolgo v partnerski zvezi), v ocenah pomembnosti različnih partnerjevih lastnosti. Predvidevamo lahko, da vključenost v romantično zvezo oziroma dolžina trajanja aktualne romantične zveze pri mladih na prehodu v odraslost ne vpliva na pomembnost, ki jo pripisujejo različnim partnerjevim lastnostim. Prav tako rezultati pričujoče raziskave niso pokazali pomembnih razlik med udeleženci, ki so z različnim učnim uspehom zaključili četrti letnik srednje šole. Lahko bi predvidevali, da bi različno učno uspešni mladi pripisovali različen pomen partnerjevi študijski uspešnosti, njegovemu poklicu, profesionalni uspešnosti njegovih staršev in podobno, vendar se ta predvidevanja niso potrdila.

:Povezanost med ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti in rezultati na lestvicah medosebnih odnosov

Za ugotavljanje povezanosti med ocenami pomembnosti različnih partnerjevih lastnosti in udeležencevimi rezultati na lestvicah stilov navezanosti in odnosov z vrstniki smo izračunali Pearsonove korelacijske koeficiente.

Ugotovili smo, da bolj kot je pri udeležencih izražen stil navezanosti varnost, tem večji pomen pripisujejo partnerjevi družabnosti ($r = 0,21$, $p = 0,001$). Družabnost je povezana z veseljem in zadovoljstvom, kar pa je tudi značilnost varne navezanosti. Osebe s stilom navezanosti *varnost* doživljajo v povezavi s svojimi romantičnimi zvezami več pozitivnih čustev (Hazan in Shaver, 1987; Simpson, 1990; Simpson, Collins, Tran in Haydon, 2007), kot sta sreča (Hazan in Shaver, 1987) in zadovoljstvo (Simpson, 1990; Jurič, 2011), v primerjavi z osebami z nevarnimi stili navezanosti.

Bolj kot je pri udeležencih v pričujoči raziskavi izražen stil navezanosti preokupiranost, tem večji pomen pripisujejo partnerjevemu statusu ($r = 0,14$, $p = 0,031$), ki vključuje družbeni status partnerjevih staršev, partnerjevo politično prepričanje, pretekle romantične zveze in drugo. Če je udeležencu

pomemben partnerjev družbeni status, ker mu zadovoljuje določene lastne potrebe, potem je toliko bolj razumljiv njegov strah pred izgubo partnerja. Ta strah pa je močno izražen prav pri osebah s stilom navezanosti preokupiranost (Sharpsteen in Kirkpatrick, 1997).

Bolj kot je pri udeležencih izražen odklonilno izogibajoč stil navezanosti, tem večji pomen pripisujejo partnerjevi karieri ($r = 0,15$, $p = 0,026$) in tem manjšega medsebojnemu ujemanju ($r = -0,18$, $p = 0,005$). Rezultati se ujemajo z ugotovitvami drugih avtorjev, da izražajo osebe z odklonilno izogibajočim stilom navezanosti manjšo željo po soodvisnosti s partnerjem (Simpson, 1990), sprejemanju opore od partnerja in nudenju opore partnerju, ker imajo občutek, da se je najbolje zanesti le nase in da bi jim medsebojno nudenje opore lahko okrnilo njihovo neodvisnost (Cambell, Simpson, Boldry in Kashy, 2005). Morda cenijo partnerjevo poklicno in študijsko uspešnost tudi zato, ker ne želijo, da bi bil partner preobremenjen z romantično zvezo, kar jim daje svobodo pri uresničevanju lastnih interesov. Rezultati se ujemajo tudi z ugotovitvami slovenske raziskave (Zager Kocjan, Mrakovčič in Horvat, 2010), da je intimnost v partnerski zvezi negativno povezana z ljubezenskim stilom *ludus*. Ta stil, ki ga drugače imenujemo tudi *igriva ljubezen*, je značilen za osebe, ki izražajo svojo ljubezen preko ljubezenskih igric z različnimi partnerji. Njihova ljubezen je manipulativna in nima intimnega pomena. Ker podlestvica *medsebojno ujemanje* vključuje intimnost in lahko ljubezenski stil *ludus* primerjamo s stilom navezanosti odklonilno izogibajoč, najdemo vzporednice med rezultati omenjene raziskave in raziskave, ki jo predstavljamo v pričujočem prispevku.

Vprašamo se lahko, ali lahko tovrstne povezave pojasnimo s spolom udeležencev. Rezultati pričujoče raziskave so pokazali, da obstajajo pomembne razlike med udeleženci in udeleženkami v plašljivo izogibajočem stilu navezanosti ($t = 2,30$, $p = 0,022$) in v odklonilno izogibajočem stilu navezanosti ($t = 3,47$, $p = 0,001$). Pri udeleženkah je močnejše izražen plašljivo izogibajoč stil navezanosti ($M = 3,85$, $SD = 1,71$) kot pri udeležencih ($M = 3,29$, $SD = 1,73$), pri udeležencih pa je močnejše izražen odklonilno izogibajoč stil navezanosti ($M = 3,65$, $SD = 1,67$) kot pri udeleženkah ($M = 2,83$, $SD = 1,65$). Ujemanje rezultatov, da udeleženci raziskave pripisujejo manjši pomen medsebojnemu ujemanju s partnerico in v večji meri izražajo odklonilno izogibajoč stil navezanosti, je očitno. Se pa ugotovljene razlike med spoloma v izražanju stilov navezanosti delno ujemajo tudi z ugotovitvami drugih avtorjev (pregled v Creasey, 2002; Jurič, 2011; Tomec, 2005), ki kažejo, da ženske pogosteje izražajo preokupirani stil navezanosti, moški pa izogibanje (v smislu odklonilno izogibajočega stila). Podobno kažejo tudi raziskave diferenciacije jaza, ki pomeni sposobnost posameznika, da kot samostojna osebnost ostane povezan

z drugimi (Kovač in Kovač, 2010). Moški se nagibajo k vzpostavljanju razmejitev, s pomočjo katerih se čutijo bolj ločene in avtonomne v partnerskem odnosu, medtem ko ženske v ospredje postavljajo željo po zlitju s partnerjem in imajo pogosto težave z ohranjanjem samostojnosti v partnerskem odnosu (Pines, 1999). Tako Bowenova sistemska družinska teorija kot empirične raziskave (npr. Kovač in Kovač, 2010) kažejo, da si ljudje izberejo partnerje s podobnim nivojem diferenciacije jaza, kot ga imajo sami.

V pričujoči raziskavi smo preučili poleg stila navezanosti še druge pokazatelje udeležencevih medosebnih odnosov, in sicer odnose med njimi in vrstniki, ki imajo nanje močan vpliv. Ti odnosi so zajemali zaupanje, odprto komunikacijo in neodtujenost oziroma bližino.

Rezultati kažejo, da bolj kot so odnosi med udeleženci in vrstniki zaupljivi ($r = 0,23$, $p = 0,000$) in je zanje značilna odprta komunikacija ($r = 0,22$, $p = 0,001$), tem večjo pomembnost udeleženci pripisujejo ujemanju s partnerjem. Bolj kot so odnosi med udeleženci in vrstniki zaupljivi ($r = 0,19$, $p = 0,004$) in je zanje značilna odprta komunikacija ($r = 0,16$, $p = 0,019$), tem večji pomen udeleženci pripisujejo partnerjevemu lepemu in moralno ustreznemu vedenju. Več bližine zaznava udeleženec z vrstniki, tem manjšo pomembnost pripisuje partnerjevemu statusu ($r = -0,18$, $p = 0,008$).

Tudi v primeru povezanosti med rezultati kakovosti odnosov med udeležencem in vrstniki ter med pomenom, ki ga pripisuje različnim partnerjevim lastnostim, se lahko vprašamo, ali lahko tovrstne povezave pojasnimo s spolom udeležencev. Izračuni t-testov kažejo, da obstajajo pomembne razlike med spoloma v rezultatih na podlestvicah *Zaupanje* ($t = 3,47$, $df = 275$, $p = 0,001$) in *Odprta komunikacija* ($t = 5,16$, $df = 277$, $p = 0,000$). Udeleženke imajo bolj zaupljive odnose z vrstniki ($M = 4,28$, $SD = 0,59$) kot udeleženci ($M = 3,99$, $SD = 0,58$) in prav tako bolj odprto komunikacijo z njimi ($M = 4,09$, $SD = 1,61$) kot udeleženci ($M = 3,53$, $SD = 0,68$). To pomeni, da je možno večino zvez med pomenom, ki ga udeleženci pripisujejo različnim partnerjevim lastnostim, in kakovostjo njihovega odnosa z vrstniki pojasniti s posrednim dejavnikom spolom. Udeleženke imajo bolj zaupljive odnose in bolj odprto komunikacijo z vrstniki, prav one pa so tudi tiste, ki pripisujejo večji pomen ujemanju s partnerjem in njegovemu lepemu vedenju. Rezultati razlik med spoloma se ujemajo z ugotovitvami drugih avtorjev. Ženske so uspešnejše od moških v komunikaciji o lastnih čustvih in čustvih partnerja (Cordova, Gee in Warren, 2005; v Jurič, 2011). Ženske izražajo več varnosti kot moški (Jurič, 2011). "Socializacija žensk pomeni vzgojo za povezanost v medosebne odnose, vzdrževanje vezi, skrb, odvisnost in vpletenost, socializacija moškega pa je vzgoja za neodvisnost, postavljanje mej in obvladovanje" (Čačinovič Vogrinčič, 1992). Ženske razvijajo prijateljstva, kjer si lahko delijo čustva,

kar pa ni toliko značilno za moške. Ženske sebe vrednotijo predvsem glede na učinkovitost v medosebnih odnosih (Yang, 2000; v Kričaj Korelc, 2005).

Razlike v medosebnih odnosih, ki smo jih odkrili v pričujoči raziskavi, se ujemajo z ugotovitvami drugih avtorjev. Celo v odnosu do staršev, dekleta v obdobju prehoda v odraslost izražajo večjo potrebo po bližini kot fantje enake starosti (Zupančič, Komidar in Puklek Levpušček, 2012). Predvidevamo, da odprta komunikacija vključuje tudi samorazkrivanje, ki pomeni "premišljeno razkrivanje informacij o sebi, ki so posamezniku pomembne in do katerih drugi sicer nimajo dostopa" (Adler in Rodman, 2003, str. 204). Zato je smiselno omeniti, da T. Lamovec (1994) navaja, da je za osebe ženskega spola značilna višja stopnja samorazkrivanja kot za osebe moškega spola, česar pa novejša slovenska raziskava z osebami, starimi od devetnajst do več kot šestinštirideset let (Hočevár, 2010), ni podprla.

:Povezanost med udeležencemimi osebnostnimi lastnostmi in njegovimi ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti

Rezultati pričujoče raziskave kažejo, da bolj kot so udeleženci ekstravertirani ($r = 0,14$, $p = 0,038$), sprejemljivi ($r = 0,17$, $p = 0,010$), vestni ($r = 0,15$, $p = 0,026$) in odprti za izkušnje ($r = 0,18$, $p = 0,006$), tem večji pomen pripisujejo medsebojnemu ujemanju s partnerjem, ki se kaže v tem, da jih ima rad, jih razume in jim je spolno privlačen. Vprašamo se lahko, ali lahko tovrstno povezanost pojasnimo s spolom udeležencev. Izračuni t-testov kažejo pomembne razlike med spoloma v rezultatih na podlestvicah *Sprejemljivost* ($t = 3,18$, $df = 271$, $p = 0,002$) in *Odprtost* ($t = 3,19$, $df = 272$, $p = 0,002$) (ne pa tudi na ostalih podlestvicah osebnostnih lastnosti). Smer razlik pa ni pričakovana. Res je, da imajo udeleženke bolj izraženo sprejemljivost ($M = 5,57$, $SD = 0,72$) kot udeleženci ($M = 5,20$, $SD = 1,06$); ampak udeleženci dosegajo višji rezultat na podlestvici *Odprtost* ($M = 5,36$, $SD = 0,86$) kot udeleženke ($M = 5,00$, $SD = 0,79$). Sklenemo lahko, da je možno pojasniti zvezo med pripisovanjem pomena ujemanju s partnerjem in med sprejemljivostjo udeležencev s posrednim dejavnikom spol, ni pa možno pojasniti s spolom povezanosti med pripisovanjem pomena medsebojnemu ujemanju in drugimi osebnostnimi lastnostmi.

Bolj kot so udeleženci odprti za izkušnje, tem višjo pomembnost pripisujejo partnerjevemu vedenju ($r = 0,15$, $p = 0,020$), zdravju ($r = 0,18$, $p = 0,008$) in karieri ($r = 0,16$, $p = 0,013$). Bolj kot so ekstravertirani ($r = 0,24$, $p = 0,000$), sprejemljivi ($r = 0,14$, $p = 0,036$) in odprti za izkušnje ($r = 0,15$, $p = 0,028$), tem višjo pomembnost pripisujejo partnerjevi družabnosti, kar lahko pojasnimo z ujemanjem postavk, s katerimi so nasičene omenjene podlestvice. Bolj kot so ekstravertirani ($r = 0,16$, $p = 0,013$) in odprti za izkušnje ($r = 0,16$,

$p = 0,019$), tem višjo pomembnost pripisujejo partnerjevi zunanosti. Bolj kot so sprejemljivi ($r = -0,18$, $p = 0,008$), tem manjši pomen pripisujejo partnerjevim demografskim značilnostim.

Predvidevali smo, da bodo osebnostne lastnosti udeležencev raziskave pomembno povezane z njihovimi ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti in da se bo izrazila tendenca, da udeleženci pripisujejo večji pomen tistim lastnostim, ki jih tudi sami posedujejo. Rezultati so to hipotezo delno podprli. Udeleženci z višjim rezultatom na podlestvici *energija* so pripisovali višjo pomembnost partnerjevi družabnosti; udeleženci z višjim rezultatom na podlestvici *sprejemljivost* so pripisovali višjo pomembnost ujemanju s partnerjem in njegovi družabnosti, nižjo pa njegovim demografskim podatkom in udeleženci z višjim rezultatom *odprtost* so pripisovali višjo pomembnost partnerjevi karieri. Predvidevali bi lahko še nekaj drugih zvez, ki pa se niso pokazale kot pomembne. Tudi sicer so dobljene korelacije med udeležencemskimi osebnostnimi potezami in njegovimi ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti nizke.

::DISKUSIJA

Problem raziskave je bil odkriti, kolikšno pomembnost pripisujejo študentje prvega letnika različnih fakultet, za katere lahko trdimo, da so v obdobju prehoda v odraslost, lastnostim svojega idealnega romantičnega partnerja in dejavnike, ki so s pripisovanjem pomembnosti povezani.

Ugotovili smo, da pripisujejo udeleženci raziskave največji pomen medsebojnemu ujemanju s partnerjem, primernemu vedenju in družabnosti. Srednje velik pomen pripisujejo partnerjevemu zdravju in zunanosti. Najmanjši pomen pa pripisujejo njegovim družbenemu statusu, demografskim podatkom in lastnostim, ki so povezane z njegovo poklicno potjo oziroma kariero.

Sklepamo lahko, da je udeležencem raziskave pomembno predvsem to, da se v partnerjevi družbi dobro počutijo, na kar vpliva to, da jih ima partner rad, jih razume, jim je spolno privlačen, da se primerno vede in da je živahen oziroma družaben. Z zdravstvenimi težavami se še ne obremenjujejo. Udeleženci pripisujejo zunanosti večji pomen kot udeleženke. Ker postajajo države vedno bolj večnacionalne, ne preseneča podatek, da mladi ne pripisujejo velikega pomena temu, katere narodnosti in rase je njihov partner, niti se močno ne obremenjujejo z njegovo starostjo. Presenetljivo je, da so udeleženci raziskave pripisali najnižjo pomembnost partnerjevi študijski uspešnosti in njegovemu poklicu. Glede na to, da se mladi v Sloveniji v povprečju prvič poročijo pri približno tridesetem (moški) oziroma osemindvajsetem (ženske) letu starosti (Statistični urad Republike Slovenije, 2010; v Zupančič, Komidar in Puklek Levpušček, 2012), kar pomeni, da smo preučevali izbiro partnerja približno

deset let pred tem, lahko sklepamo, da svojih romantičnih zvez še ne razumejo kot trajnih oziroma jih partnerjeva kariera še ne skrbi. Po drugi strani pa imajo tako sami kot njihovi partnerji še dovolj časa in priložnosti, da si jo ustvarijo. Druga razlaga je, da pri udeležencih raziskave pri izbiri partnerjev še vedno prevladujejo značilnosti, ki jim omogočajo predvsem druženje (te so stimulacija, raziskovanje, ekspanzija interesov, zadovoljstvo in občutek zaveznitva) in ne navezanosti (ki jo označujejo udobje, varnost in zaščita). Najbolj sta si druženje in navezanost podobni v tem, da pri obema gre za potrebo po bližini (Markiewicz idr., 2006).

Raziskava je le delno podprla ničelne hipoteze. Rezultati niso pokazali pomembnih razlik v ocenah pomembnosti partnerjevih lastnosti glede na udeleženčev učni uspeh in romantični status. Pokazali pa so pomembni razliki med spoloma, in sicer udeleženke pripisujejo večji pomen medsebojnemu ujemanju s partnerjem, udeleženci pa partneričini zunanosti.

Bolj kot udeleženci izražajo stil navezanosti varnost, tem večji pomen pripisujejo partnerjevi družabnosti. Bolj kot izražajo preokupirani stil navezanosti, tem večji pomen pripisujejo partnerjevemu statusu. Bolj kot izražajo odklonilno izogibajoči stil navezanosti, tem večji pomen pripisujejo partnerjevi karieri in tem manjšega medsebojnemu ujemanju. Bolj kot so odnosi med udeleženci in njihovimi vrstniki zaupljivi in je zanje značilna odprta komunikacija, tem večji pomen udeleženci pripisujejo ujemanju s partnerjem in njegovemu lepemu vedenju. Bolj kot so njihovi odnosi z vrstniki odtujeni, tem večji pomen pripisujejo partnerjevemu statusu. Rezultati so podprli hipotezo, da obstaja povezanost med udeleženčevimi ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti in njihovimi medosebnimi odnosi.

Bolj kot so udeleženci ekstravertirani, tem večji pomen pripisujejo ujemanju s partnerjem, njegovi družabnosti in zunanosti. Bolj kot so sprejemljivi, tem večji pomen pripisujejo medsebojnemu ujemanju in družabnosti ter tem manjšega demografskim značilnostim. V čim večji meri, kot je pri udeležencih izražena vestnost, tem večji pomen pripisujejo medsebojnemu ujemanju. Bolj kot so udeleženci odprti za izkušnje, tem večji pomen pripisujejo medsebojnemu ujemanju, vedenju, družabnosti, zdravju, zunanosti in karieri. Podobno kot notranji delovni modeli naj bi tudi osebnostne lastnosti pomembno vplivale na kakovostne partnerske odnose, pri čemer naj bi bila pomembna predvsem čustvena (ne)stabilnost, ki se izraža kot doživljanje in izražanje jeze, distresa in anksioznosti (Donnellan, Larsen-Rife in Conger, 2005). Prav ta osebnostna dimenzija se v pričujoči raziskavi ni pokazala pomembno povezana z udeleženčevimi ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti, zato bi bilo treba v nadaljnjih raziskavah podrobneje preučiti povezanost med čustveno stabilnostjo in iskanjem partnerja.

Ker smo ugotavljali le, kolikšno pomembnost pripisujejo udeleženci raziskave partnerjevim lastnostim, pri čemer ni bila izražena smer teh lastnosti (na primer, ugotavljali smo, kolikšno pomembnost pripisujejo partnerjevi telesni teži, ne pa tudi tega, ali je po njihovem mnenju pomembno, da je partnerjeva telesna teža nizka ali visoka), ne moremo z gotovostjo odgovoriti na vprašanje, ali si udeleženci raziskave iščejo partnerja, ki jim bo podoben ali različen oziroma jih bo dopolnjeval. Dobljene pozitivne korelacije med udeležencemimi osebno-stnimi lastnostmi in njegovimi ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti pa nakazujejo tendenco, da si udeleženci iščejo partnerje, ki so jim podobni.

:Prednosti in slabosti pričujoče raziskave ter smeri nadaljnjih raziskav

Prednost pričujoče raziskave je, da dopolnjuje raziskavo, v kateri so sodelovali le študentje moškega spola (Tolmacz, Goldzweig in Guttman, 2004). V pričujoči raziskavi je sodelovalo več oseb ženskega kot moškega spola. Preučili smo povezanost med kriteriji za izbiro partnerja in drugimi lastnostmi udeležencev, česar pa druge raziskave niso obravnavale. Pričujoča raziskava daje boljši vpogled v izbiro partnerjev pri slovenskih mladih v obdobju prehoda v odraslost. Razvoj navezanosti je sicer univerzalen, ampak v vsakem kulturnem okolju obstajajo določene specifičnosti.

Metodološka napaka raziskave je slabše uravnotežen vzorec po spolu udeležencev. Smiselno bi bilo razširiti vzorec udeležencev tudi na mlade v obdobju prehoda v odraslost na drugih slovenskih univerzah in tiste, ki ne študirajo.

V nadaljnjih raziskavah bi bilo smiselno povečati število postavk *Vprašalnika o pomembnosti različnih partnerjevih lastnosti*, da bi izboljšali merske karakteristike lestvice.

Slabost rezultatov pričujoče raziskave je, da so dobljene korelacije med obravnavanimi spremenljivkami nizke. Smiselno bi bilo povečati število udeležencev in uvesti neodvisne ocenjevalce, da bi na primer osebne lastnosti udeležencev raziskave ocenile njihove mame. Na neustreznost računanja korelacij med rezultati na več inštrumentih samoporočanja opozarja že Gottman (1998; v Donnellan, Larsen-Rife in Conger, 2005). Pri vprašalnikih, ki temeljijo na samoporočanju, je večja verjetnost odgovarjanja na socialno zaželen način, kar tudi zmanjšuje veljavnost rezultatov.

V nadaljnjih raziskavah bi bilo smiselno preučiti ocene pomembnosti partnerjevih lastnosti pri različno starih udeležencih. Predvidevamo razlike v tovrstnih ocenah, ki so pogojene z različnimi izkušnjami udeležencev (kot so psihično in finančno osamosvajanje od staršev, izkušnje z razpadom partnerskih zvez in razumevanje teh izkušenj, izpostavljenost konfliktom med staršema v otroštvu in mladostništvu, vpliv mnenja staršev in vrstnikov o pomembnosti

partnerjevih lastnosti). Poleg tega bi bilo smiselno preučiti, koliko se ocene pomembnosti partnerjevih lastnosti ujemajo z dejanskimi lastnostmi aktualnega romantičnega partnerja in koliko so izbire dejanskega romantičnega partnerja povezane z njihovimi predhodnimi izkušnjami navezanosti. Preučili bi lahko povezanost med ocenami pomembnosti partnerjevih lastnosti in stilom navezanosti na aktualnega partnerja, saj so s kakovostjo odnosa z določeno osebo močnejše povezani specifični delovni modeli navezanosti na to osebo kot splošni delovni modeli, torej na ljudi na splošno (Klohn, Weller, Luo in Choe, 2005). Stil navezanosti v odraslosti je odvisen ne le od notranjih delovnih modelov, ki so se razvili v otroštvu, ampak tudi od kakovosti specifičnega odnosa s partnerjem in njegove odzivnosti. Ločimo namreč splošne predstave navezanosti, ki se razvijejo v otroštvu v odnosih s starši in se prenesejo na druge osebe, ter specifične predstave navezanosti, ki se razvijejo na osnovi aktualnih odnosov s partnerjem (Treboux, Crowell in Waters, 2004; v Tomec, 2005) in na osnovi tega, koliko ti odnosi zadovoljujejo temeljne psihološke potrebe, kot so avtonomnost, povezanost in kompetentnost; pri čemer ima za stil navezanosti največjo napovedno moč povezanost (La Guardia, Ryan, Couchman in Deci, 2000; v Tomec, 2005).

Zanimivo bi bilo preučiti optimizem mladih, da bodo našli svojega "idealnega romantičnega partnerja". Osebe z varnim stilom navezanosti so bolj optimistične glede uspešne partnerske oziroma zakonske zveze kot osebe z nevarnim stilom navezanosti (pregled v Mohr, Cook-Lyon in Kolchakian, 2010).

Sklepamo lahko, da imajo posamezniki z različnimi ljubezenskimi slogi različno jasno predstavo svojega idealnega partnerja. Predpostavljamo, da imajo osebe, za katere je značilen pragmatičen ljubezenski slog, najbolj jasno sliko glede zaželenih lastnosti romantičnega partnerja. Te osebe razumsko pristopajo k iskanju partnerja. Iščejo osebo, s katero bi se glede na lastnosti najboljše ujemale (Lee, 1988; v Tisovec, Kovačevič in Golob, 2011). Sicer pa Gostečnik (2004; v Tisovec, Kovačevič in Golob, 2011, str. 65) trdi, da "posameznik vedno stremi za drugimi, ki so skladni in se povezujejo z njegovimi psihičnimi strukturami, s podobami oseb, ki so zgodaj zaznamovale njegov psihični svet". Posameznik izbere partnerja, ki je na podoben stopnji diferenciacije kot on sam oziroma na podoben stopnji emocionalne zrelosti (Gostečnik, 2004; v Tisovec, Kovačevič in Golob, 2011).

V prispevku predstavljena raziskava ima uporabno vrednost za razumevanje ustvarjanja romantičnih zvez pri mladih v obdobju prehoda v odraslost. Ne le da mladi iščejo partnerje z lastnostmi, ki se jim zdijo pomembne, ampak tudi oblikujejo cilje, povezane z njihovo uresničitvijo. Tako C. Sanderson in S. M. Evans (2001) navajata, da posamezniki, ki želijo doživljati intimnost v svojem partnerskem odnosu, strukturirajo svoje partnersko življenje tako, da

se temu cilju čim bolj približajo. Težijo k temu, da povečajo samorazkrivanje v odnosu, s partnerjem preživijo čim več časa, se z njim več pogovarjajo in podobno. Predstave idealnega partnerja so torej pomembne, ker vplivajo na vedenje mladih v partnerskem odnosu, kar pa posledično vodi do večjega ali manjšega zadovoljstva z odnosom.

::LITERATURA

- Acitelli, L. K. in Antonucci, T. C. (1994): Gender differences in the link between marital support and satisfaction in older couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67 (4), 688-698.
- Adler, B. R. In Rodman, G. (2003): *Understanding human communication*. Oxford: Oxford University Press.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M., Waters, E. in Wall, S. (1978): *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Armsden, G. C. in Greenberg, M. T. (1987): The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological wellbeing in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-454.
- Arnett, J. J. (2000): Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.
- Bartholomew, K. in Horowitz, L. M. (1991): Attachment styles among adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Bowlby, J. (1969): *Attachment and loss. Vol. I: Attachment*. London: Hogarth Press.
- Campbell, L., Simpson, J. A., Boldry, J. in Kashy, D. A. (2005): Perceptions of conflict and support in romantic relationships: The role of attachment anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88 (3), 510-531.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Borgogni, L., Bucik, V. In Boben, D. (2002): *Model "velikih pet"*. Pripomočki za merjenje strukture osebnosti. Priročnik. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.
- Creasey, G. (2002): Associations between working models of attachment and conflict management behaviour in romantic couples. *Journal of Counseling Psychology*, 49 (3), 365-375.
- Cugmas, Z. (2011): Odnosi študentov in študentk z njihovimi starši, prijatelji in romantičnimi partnerji. *Psihološka obzorja*, 20(4), 23-44.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1992): *Psihodinamski procesi v družinski skupini*. Ljubljana: Advance.
- Donnellan, M. B., Larsen-Rife, D. in Conger, R. D. (2005): Personality, family history, and competence in early adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88 (3), 562-576.
- Downey, G. in Feldman, S. I. (1996): Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 1327-1343.
- Erzar, T. in Kompan Erzar, K. (2011): *Teorija navezanosti*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Fraley, R. C. in Davis, K. E. (1997): Attachment formation and transfer in young adults' close friendships and romantic relationships. *Personal Relationships*, 4, 131-144.
- Fraley, C. in Shaver, P. (2000): Adult romantic attachments: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4, 132-154.
- Hazan, C. in Shaver, P. (1987): Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.
- Hočevnar, T. (2010): Samorazkrivanje v intimnih partnerskih odnosih in občutenje sreče. *Anthropos*, 42 (3-4), 119-134.
- Jurič, S. (2011): Difference in relationship satisfaction and adult attachment in married and cohabitating couples. *Anthropos*, 43 (1-2), 51-69.
- Klohnen, E. C., Weller, J. A., Luo, S. in Choe, M. H. (2005): Organization and predictive power of general and relationship-specific attachment models: One for all, and all for one? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 1665-1682.
- Kovač, J. in Kovač, M. (2010): Stopnja čustvene diferenciacije pri predzakonskih parih. *Anthropos*, 42 (1-2), 159-171.
- Kričaj Korelc, B. (2005): Psihofiziološki odzivi partnerjev v razhajanju. *Psihološka obzorja*, 14 (2), 137-166.
- Lamovec, T. (1994): *Psihodiagnostika II*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

- Markiewicz, D., Lawford, H., Doyle, A. B. in Haggart, N. (2006): Developmental differences in adolescents' and young adults' use of mothers, fathers, best friends, and romantic partners to fulfil attachment needs. *Journal of Youth and Adolescence*, 35 (1), 127-140.
- Milivojević, Z. (2009): *Formule ljubezni. Ne napravimo življenja v iskanju prave ljubezni*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mohr, J., Cook-Lyon, R. in Kolchakian, M. R. (2010): Love imagined: Working models of future romantic attachment in emerging adults. *Personal Relationships*, 17, 457-473.
- Overbeek, G., Vollebergh, W., Engels, R. C. M. E. in Meeus, W. (2003): Parental attachment and romantic relationships: Associations with emotional disturbance during late adolescence. *Journal of Counseling Psychology*, 50 (1), 28-39.
- Pines, A. M. (1999): *Falling in love. Why we choose the lovers we chose*. New York: Routledge.
- Repič, T. (2005): Fizična zloraba v otroštvu in strah pred intimiteto v partnerskem odnosu. *Psihološka obzorja*, 14 (3), 107-124.
- Sanderson, C. A. in Evans, S. M. (2001): Seeing one's partner through intimacy-colored glasses: An examination of the processes underlying the intimacy goals-relationship satisfaction link. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 463-473.
- Sharpsteen, D. J. in Kirkpatrick, L. A. (1997): Romantic jealousy and adult romantic attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72 (3), 627-640.
- Simpson, J. A. (1990): Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (5), 971-980.
- Simpson, J. A., Collins, W. A., Tran, S. in Haydon, K. C. (2007): Attachment and the experience and expression of emotions in romantic relationships: A developmental perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92 (2), 355-367.
- Tisovec, M., Kovačević, P. in Golob, P. (2011): Menjavanja partnerjev v odrasli dobi. *Psihološka obzorja*, 20 (2), 61-82.
- Tolmacz, R., Goldzweig, G. in Guttman, R. (2004): Attachment styles and the ideal image of a mate. *European Psychologist*, 9 (2), 87-95.
- Tomec, E. (2005): Navezanost v odraslosti. *Anthropos*, 1-4, 399-415.
- Whitty, M. (2002): Possible selves: Exploring the utility of a narrative approach. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 2, 213-230.
- Zager Kocjan, G., Mrakovčič, M. in Horvat, B. (2010): Kaj nam stališča do ljubezni povedo o intimnosti in zadovoljstvu v partnerskem odnosu? *Anthropos*, 42 (3-4), 135-149.
- Zgaga, S. in Avsec, A. (2012): Razpad partnerske zveze na prehodu v odraslost: Spoprijemanje s stresom kot napovednik posttravmatske rasti. *Psihološka obzorja*, 21 (2), 29-40.
- Zupančič, M., Komidar, L. in Puklek Levpušček, M. (2012): Individuation in relation to parents: A case with Slovene emerging adults students. Cognition, Brain, Behavior. *An Interdisciplinary Journal*, 16 (2), 265-292.

Predstavljeni rezultati so nastali v okviru raziskovalne dejavnosti znotraj raziskovalnega programa P5-0062, za izvajanje katerega je sredstva zagotovila Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

